

(toda brez krivde avtorja!) literatura, ki je navedena na koncu članka. Če se je namreč navedel Babingerjev pamflet, bi bilo treba opozoriti tudi na ostri Kidričev odgovor v «Južni Srbiji» 1923, 497 sl. (oziroma v ponatisu «Georgijević, Moje robovanje» 1926, str. IV. sl.); citirati bi bilo treba pa tudi članek v Domu in svetu 1923, 190.

Iz ostalih strok naj omenim nekatere drobnosti, ki so mi prišle pri čitanju na misel. V leksikon bi spadali še tile naši ljudje: vojvoda K o c e l j, Franc Ksaver K a v č i č (Goričan, matematik in fizik izpod konca 17. stoletja; prim. Manzano, Annali dei Friuli VII, 274; sploh hranita VI. in VII. zvezek tega dela več imen, ki bi utegnili najti svoj kotiček v leksikonu, tako Bosizio Iv. Jožef, Erbichio Gregor, Dragonja Matevž in Gallizig Franc Ksav.; dobrodošel bo tudi sicer kak podatek, kakor n. pr. datum in kraj rojstva Iv. Nepomuka Edlinga, namreč Ajdovščina 1749), Jurij J a n (narodni buditelj, prim. Rutar, Trst in Istra 169), K a r i ž in H l a č a (prvi igralec, prevajalec in vodja gledaliških predstav v Trstu pred ustanovitvijo Dramatičnega društva, druga pa intendant tržaškega gledališča; prim. Edinost, ponatis jubilejne številke 1926, 42 odn. 43), tiskarja H v a l a in K a i s e r (prvi v Trstu, drugi v Celju), J e l e r š i č (rezbar, prim. Orožen, Kranjska II, 190), morda H r á s k ý in H r u b ý (avtorja načrta za ljubljansko operno gledališče; prim. Trstenjak, Slovensko gledališče 169), glasbenik J u n e k, botanik Franc K a p u s. — Na strani 406. bi pač namesto Zatičina moralo stati etimološko pravilnejše in danes splošno rabljeno Stična. Tiskovno napako na str. 330. (Simonič 153, ne 123) bo vsakdo sam lahko popravil.

Iskreno je želeli, da bi se od 4. zvezka dalje upoštevalo dvoje: predvsem, da bi se beležila res vsa literatura, na kateri bi moral članek sloneti ali ki prinaša več kakor je mogoče povedati v leksikonu; dalje pa, da bi se pri nekaterih osebah ne opuščala oznaka njihove orijentacije; tu imam v mislih zlasti janzeniste, oziroma nejanzeniste. Ponekod je namreč doslej taka označba premalo podčrtana (Japelj, Kek), drugod (n. pr. Hitzinger, Hladnik, Jakomini, Jeran, Klementini) sploh manjka in bi jo bilo treba dognati. Kdor pozna novejšo literaturo o janzenizmu pri nas, bo znal ceniti potrebo take označbe. Tudi Klombnerjevo intrigantstvo se pokaže v drugačni luči, če upoštevamo, da je bil strog luteranec, Trubar pa ne, ker se je nagibal bolj k cvinglijanstvu.

Ker pišejo sotrudniki za dolga desetletja, je zamuda, s katero izhajajo posamezni zvezki, opravičljiva. Ni važno, če izide delo v kratkem času, važneje je, da bo dobro in kolikor mogoče natančno, kajti brez njega ne bo mogel strpeti v bodoče niti kulturni niti literarni delavec. M i r k o R u p e l.

L. N. Tolstoj: Ana Karenina. Roman. Prevel Vladimir Levstik. Komisijska založba Zvezne knjigarne. Založil Oton Obradovič. Ljubljana 1928. Dva zvezka. Strani 1087.

«Ana Karenina», ki je nastajala v letih 1873. do 1876., je poslednje delo Leva Tolstega pred njegovim znamenitim preobratom v zgolj versko in npravstveno smer. Kot delo takega časovnega položaja je roman izredno značilen v marsikakem pogledu. V spisovanju lastnega življenjepisa podajajo Tolstoj v Levinu po Irtenjevu, Oleninu, Mihajlovu, Nehljudovu in Bezuhovu novo poglavje svojega življenja: ženitev, zakon in dobo najhujših notranjih bojev, ki jih je ta leta preživel in ki so ga končno privedli do krščansko-asketskega pojmovanja sveta. Ta svetovni nazor, ki ga je kasneje izpovedoval in propovedoval v premnogih moralizujočih knjigah, se v «Ani Karenini» popolnoma očitno javlja zlasti v Levinovem razmišljanju o sodobni rusko-

turški vojni v zmislu pacifizma, zoper katerega je strastno nastopil Dostojevskij v «Dnevniku pisatelja».

Podobnih umstvenih izgrediv je najti skoro v vseh Tolstega delih tudi pred «Ano Karenino». Zato ne pomeni neposredno izpovedovanje nazora v fragmentu tega dela nič novega. Nov pa je vpliv avtorjeve moralne miselnosti na vse delo, vpliv, ki seza tudi v globočine oblikovanja, dasi še daleč ne s tisto motečo silovitostjo kakor kasneje v «Vstajenju» ali celo v «Kreutzerjevi sonati». Kajti če odštejemo Tolstega odpor zoper verno slikanje Napoleona v «Vojni in miru», je «Ana Karenina» prvo delo Tolstega, ki ima moralizujoč značaj.

S tem ne trdim, da je življenje tega romana posiljeno ali neresnično, kakor navadno pri moralizujočih knjigah in kakor je bilo tudi pri nekaterih kasnejših knjigah Tolstega, marveč Tolstoj pripoveduje zgodbo Karenine s poudarki in opombami, ki pričajo, da si tragedijo svoje junakinje tolmači drugače kot bravec in kot dopušča življenje samo. Očitna je njegova volja dokazati neko splošno moralno misel na podlagi te osebne tragedije, dočim je bravcu jasno, da ta osebna žaloigra ne dokazuje prav ničesar drugega kakor to, da je morala ta edinstvena Ana Karenina v ljubavni zvezi s tem edinstvenim Vronskim in v teh edinstvenih pogojih in okoliščinah doživeti katastrofo, ki ga navdaja z grozo in usmiljenjem.

Moralna misel, ki je zaključena v mottu romana: «Maščevanje je moje, jaz bom vračnik» in v življenju Karenine, je misel o svetosti zakona in misel o Anini krivdi. Po tem, kako Ana včasih slabo razume samo sebe, po izberi in očitnanju značaja Vronskega, ki je Tolstemu na skrivaj zoprn, po razpredelitvi moralnih odnošajev med glavnimi tremi osebami: med Ano, Kareninom in Vronskim ob Anini skoro smrtni bolezni, odnošajev, ki dvignejo zakon — po vsem tem se zdi, da vidi Tolstoj Anino krivdo v prekršitvi zakona, dočim jo pozoren bravec — ne kot krivdo, marveč skoro kot usodo — vidi v tem, da se Ana vda čuvstvu, ki ni ljubezen, temveč strast. Za Tolstega ni sveta ljubezen, marveč je svet zakon, ne naravni zakon, marveč nramni, človeški zakon, ki se mu mora narava brezpogojno podrejati. Ta kriva miselnost je morda končno tudi povzročila, da se zdi včasih Levinov zakon v nasprotju s strahoto Anine žaloigre — radosten, skoraj vzoren, dasi je daleč od tega in dasi — kakor opozarja Aldanov — v marsikateri podrobnosti spominja na zakonsko življenje Pozdnyševa, ki pride v «Kreutzerjevi sonati» do tako strašnega konca.

Poudarjam pa vnovič, da navedene neskladnosti ne posegajo v organizem tega življenja tako globoko, da bi se zdelo neresnično ali neživo, marveč se čutijo kot nekak razpor med instinktom, ki sledi vzorno in ki se vzorno vživlja, ter med razumom, ki prežito življenje tolmači. Te neskladnosti so kakor senca velikega oblaka, ki zakriva solnce kosom ogromnega prostranstva tega romana. Toda navzlic tej senci je povsod svetlobe dovolj in vse živi polno in nepotvorjeno; najlepša dežela in narava, v kateri se izmučeni pisatelj in izmučeni bravec složno odpočivata in pripravljata na novo navijanje moralne natezalnice vse do konca.

Levstik je izvršil s prevodom tega ogromnega dela kulturno dejanje in je vnovič dokazal, da je poleg Župančiča nedvomno naš najboljši prevajalec, in sicer bodisi glede oblikovalne moči, bodisi glede delavnosti. Pričujoči prevod je v primeri z Hadžijem Muratom jezikovno prestejši in širši. Zdi se, da se ti dve lastnosti bolj prilagata Tolstemu samemu kakor tudi razsežnostim priču-

jočega dela. Govoreč o prevodu, bi lahko ugovarjal zoper nepotrebne jugo-slovenizme, kakršen je na primer «drsalice p r i k o p ě a t i»; lahko bi morda naštel nekaj netočnosti v podrobnosti, ki se jim v tolikšnem delu skoro ni izogniti. Toda to bi bilo spričo opravljenega in dobro opravljenega dela malenkostno. Roman je preveden tako, da bo prešel v našo duhovno glavnico in v naše življenje.

Josip Vidmar.

Jan Cankar, *Bortolo i ego pravo*. Roman. Prevod L. A. Šeremetjeva. Gosudarstvennoe izdateljstvo Moskva—Leningrad 1927. 104. str.

Prvi dokument duhovne zveze med slovensko kulturo in sovjetsko Rusijo! Kitajski zid, ki stoji že celo desetletje med našim in njihovim snovanjem in delom, je prebit; to, kar prihaja od nas v njihova kulturna središča, pa je še vedno neznatna trohica, majčkена drobtinica v velikem skladišču. Njo utegne opaziti le pozorno in večje oko kakšnega našega prijatelja, ki nas pozna kdo ve kako in odkod; morda izza vojnih let, morda zgolj iz knjig. Tak novi prijatelj slovenskega slovstva je nam neznani g. N. Bahtin v Leningradu.

Italijanski, francoski in nemški prevod Cankarjevega «Hlapca Jerneja in njegove pravice» so se pojavili po zavestnem, skoro propagandnem prizadevanju naših ljudi. Ruski prevod je vzniknil nezavisno od našega vpliva, a vzlic temu ne po golem naključju: je eden izmed neštetihi dokumentov, ki jih zbira sovjetska Rusija po vsem svetu, da govore za njeno tezo v svetovni diskusiji o socialni bodočnosti človeštva. Lahko je mogoče, da je takisto delo prijatelja, ki ga še ne poznamo, prevod človeka, ki mu je ugajala preprosta, a visoka Cankarjeva beseda o socialni pravici. A verjetneje se nam zdi, da je ta prevod, ki ga je izdala Državna založba, rezultat smotrenega iskanja socialno in človečansko prežetih umotvorov.

Predgovor knjigi je spisal L. A. Š. Lelj. Podatki očitvidno niso zajeti iz prvih virov, niti niso plod samostojnega proučavanja Cankarjevih spisov in slovenske literature. Pisec pravi, da je Cankar «največji slovenski pesnik in pisatelj» in pravilno presoja vpliv bede za mladostnih let na njegovo ideološko opredelitev in umetniško tvorbo. Če piše, da so ga obdajali «pomeščiki i buržuja», je to nekoliko preohlapna nalika; njegov uporniški duh ni dobival netiva zgolj v razrednih nasprotjih. Pisec pripoveduje, da je dejanje škofa Jegliča tako užalilo že brez tega zreolucioniranega Cankarja, da je obesil studije na klin in se potikal kot navaden vagabund («obyknovennyj brodjag») iz kraja v kraj, od vasi do vasi, prenočujoč, kjerkoli se je dalo. To potikanje mu je nudilo priliko, da se neposredno poglobi v dušo ljudskih množic; tako je zasnoval tudi «Hlapca Jerneja», ki mu je princesel «nebyvaluju slavu i gromkoju izvestnost». Vzlic svoji bedi pa ni maral sodelovati pri buržoaskih listih, ki so ga vabili v svoj krog. Prikazujoč ga kot socialnega revolucionarja in ljudskega tribuna, omenja pisec predgovora Cankarjevo «rdečo ovratnico», zbog katere ga je napadala buržoazija skupaj «s pomeščiki», videč v nji revolucijski simbol. Zbog tega (ne, ker je bil pisatelj majhnega naroda!) mu je bilo težko živeti od literature, zlasti, ker so bili «tiskani spisi podvrženi brezobzirni cenzuri». V vojnem času ga je dala avstrijska vlada zapreti v koncentracijsko taborišče na Štajerskem, kjer je umrl v hudem siromaštvu od gladu leta 1918.

Takšna je «Wahrheit und Dichtung» Cankarjevega življenja v sovjetsko-ruski luči. Ne čudimo se ne tendenci niti napačnim podatkom, ki so spričo kulturne izolacije Sovjetske zveze umljivi; citiramo zaradi kurioznosti, hvalježni piscu za sicer prikupno besedo o slovenskem pisatelju.